

DEZVOLTAREA STRATEGICĂ A ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Angela Achiței^[1]
Mihaela Munteanu^[2]
Ana Drelea^[3]

Rezumat

Pentru a-și atinge potențialul economic și social, economiei sociale trebuie să i se creeze mediul favorabil prin: reglementarea cadrului strategic de dezvoltare, crearea de facilități fiscale și non-fiscale, promovarea ca al treilea sector între public și privat cu o dinamică relativ proprie. Fiind vorba de o afacere socială, sursele de finanțare sunt extrem de importante pentru demararea sau dezvoltarea investițiilor în domeniu. În acest articol, ne-am propus să analizăm și totodată să facem recomandări de îmbunătățire a mecanismelor pentru două surse de finanțare, și anume, fondurile structurale și creditarea bancară. Articolul își propune o viziune practică de dezvoltare strategică a economiei sociale în România pornind de la experiența în domeniu, de aproape 7 ani a Fundației "Alături de Voi" România, care a reușit să implementeze prin FSE, două proiecte structurale de tip strategic, respectiv să acceseze un credit bancar dedicat dezvoltării afacerilor întreprinderilor sociale din România.

Cuvinte cheie: *Economie socială, Întreprindere Socială, afacere socială, fonduri structurale, creditare bancară, dezvoltare strategică, facilități fiscale*

---

[1] Angela Achiței, Președinte, Fundația "Alături de Voi" România, str. Bazinelor nr. 5, sat Uricani, com. Miroslava, jud. Iași, tel.: 0232.275.568, e-mail: angela.achiței@alaturidevoi.ro.

[2] Mihaela Munteanu, Director Dezvoltare și Comunicare, Fundația "Alături de Voi" România, str. Bazinelor nr. 5, sat Uricani, com. Miroslava, jud. Iași, tel.: 0232.275.568 e-mail: mihaela.munteanu@alaturidevoi.ro.

[3] Ana Drelea, Director Economic, Fundația "Alături de Voi" România, str. Bazinelor nr. 5, sat Uricani, com. Miroslava, jud. Iași, tel.: 0232.275.568, e-mail: ana.drelea@alaturidevoi.ro.

1. DIRECȚII STRATEGICE PENTRU DEZVOLTAREA ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA:

Economia socială (ES), deși pare să fie un concept bine ancorat în realitate, este un fenomen relativ nou demarat în urmă cu doar câteva decenii. Originea sa este una de la nivelul comunităților și grupurilor sociale și nu a fost una impusă de modele politice. Inițial a fost un mecanism de întraajutorare între grupuri cu meserii similare (cooperative), cu nevoi similare (societăți mutuale) sau cu aspirații sociale similare (asociații și fundații). În anii '80 și '90, la nivelul Europei și mai ales la nivelul UE15, care include țări cu o puternică tradiție socială, economia socială a fost privită ca un fenomen relativ marginal pentru că statul avea capacitatea și resursele de a asigura servicii sociale adecvate și diversificate. Sistemul social sprijinit de stat este în prezent confruntat cu o serie de provocări importante. Crizele economice succesive, fenomenul demografic al îmbătrânirii populației, diversificarea nevoilor și așteptărilor sociale, poluarea mediului înconjurător, toate au pus o presiune deosebită pe sistemele clasice de protecție socială și au arătat nevoia de diversificare și creativitate.

În acest context, ES începe să devină din ce în ce mai relevantă ca una din soluțiile inovatoare și creative care pot contribui la abordarea problemelor sociale și chiar de mediu.

Pentru a-și atinge potențialul social și economic, economiei sociale trebuie să i se creeze mediul favorabil, care să includă cel puțin următoarele arii prioritare la nivelul Uniunii Europene și implicit a României:

■ **Promovarea economiei sociale.** Pentru a se putea asigura acest lucru, este important ca la nivel european să se agreeze o definiție comună a economiei sociale, să existe criterii standardizate, date și studii în domeniu, politici publice și cadru legislativ favorabil dezvoltării. O promovare eficientă a sectorului necesită aplicarea unor tehnici moderne cum ar fi: realizarea unui marketing social distinctiv pentru sector, platforme on-line de promovare și dezvoltare de parteneriate, realizarea de competiții și premii pentru cele mai bune întreprinderi sociale, studii de caz privind performanțele și reușitele în domeniu, implicarea de persoane celebre care să fie ca niște "ambasadori" ai domeniului, dezvoltarea de abilități în domeniul economiei sociale în rândul

reprezentanților mass-media, crearea de rețele de cercetători și actori sociali în domeniu, realizarea de evenimente precum târguri, seminarii, conferințe ș.a. care să aducă în prim plan domeniul economiei sociale. De asemenea, este necesar ca economia socială să fie recunoscută ca al treilea sector pe picior de egalitate cu sectorul public și privat;

■ **Dezvoltarea unui sistem de suport și finanțare a afacerilor de economie socială.** Această arie poate include dezvoltarea de incubatoare de afaceri, educație și formare continuă, acordarea de subvenții pentru demararea de start-up-uri sau pentru acoperirea diferenței de capacitate de muncă a persoanelor cu dezabilități angajate în întreprinderile sociale de inserție. În paralel, trebuie dezvoltate fonduri de investiții pentru întreprinderi sociale, sisteme de creditare și facilități în ceea ce privește achizițiile publice. Fondul Social European, este un fond care poate susține și dezvolta întreprinderile sociale și inovația în domeniu. Pe de altă parte, este important ca întreprinderile sociale să nu activeze singure în piață, ci să se constituie în rețele în care să-și împărtășească experiența și managementul participativ, să asigure o promovare sustenabilă în comunitate, să aibă un rol activ în partea de lobby și advocacy. Pentru menținerea constantă în atenția comunității rolul pe care îl au structurile de economie socială, este recomandat că rețelele să includă ca membri și reprezentanți ai comunității de afaceri, ai autorităților, mass-media, clienți, persoane din comunitate, reprezentanți ai grupurilor vulnerabile ș.a.

■ **Dezvoltarea de politici publice în domeniu și a unui sistem de co-guvernare.** Economia socială a demonstrat în special în perioade de criză economică că pe lângă faptul că este o afacere sustenabilă, răspunde unor nevoi importante ale comunității fiind o soluție pentru menținerea și crearea de noi locuri de muncă în special pentru grupurile dezavantajate social și expuse riscului excluziunii. Măsurile instituționale, trebuie orientate spre investiții în dezvoltarea sectorului prin coordonare multisectorială pe mai multe nivele: pe orizontală între diferite ministere și agenții și pe verticală la nivel internațional, național, regional și local. Aceste măsuri trebuie să se regăsească într-o strategie multisectorială a economiei sociale, în baza căreia să fie coroborate diferite documente legislative sau reglementarea juridică a economiei sociale. În paralel, trebuie formați în domeniu oamenii din instituții

pentru a asigura o abordare corectă și relevantă pentru domeniul economiei sociale. Pentru formularea de politici publice relevante este important să avem un proces continuu de inventariere a afacerilor de economie socială (modele de bună practică, valoarea financiară a afacerilor, locurile de muncă create, regimul taxelor și facilităților fiscale ș.a.) și culegerea de date din sector inclusiv înregistrarea și certificarea structurilor de economie socială, crearea unei baze electronice de date accesibilă publicului larg atât la nivel local cât și european, care să fie inclusiv punct de sprijin pentru alocarea de fonduri pentru dezvoltarea domeniului, atât prin fondurile structurale cât și guvernamentale.

2. ANALIZA DIN PERSPECTIVĂ PRACTICĂ A INSTRUMENTELOR FINANCIARE DE DEZVOLTARE A ECONOMIEI SOCIALE EXISTENTE ÎN ROMÂNIA

În acest articol, ne vom propune inventarierea resurselor de finanțare ale economiei sociale disponibile în România, din perspectiva unui ONG (Fundatia "Alături de Voi" România) care activează în acest domeniu din 2006 și care a experimentat cel puțin două instrumente în dezvoltarea propriei afaceri sociale: fondurile europene și creditarea bancară.

2.1. Fondurile europene pentru dezvoltarea economiei sociale

Fondurile europene ar putea constitui pentru domeniul economiei sociale o sursă importantă de finanțare, cel puțin până în 2020, anul de referință pentru diferite construcții strategice, inclusiv Strategia Europa 2020. Pentru un impact real în dezvoltarea sectorului de economie socială, ar trebui să ținem cont pe de o parte de aspectele care nu au funcționat în perioada de programare 2007-2013 și să găsim soluții pentru a nu repeta greșelile existente, iar pe de altă parte să punem accent pe regândirea priorităților de finanțare ca un pas următor care trebuie făcut în domeniu cu accent pe planificare strategică, dezvoltare, inovare și promovare. Printre lucrurile care nu au funcționat și care au ținut în special de sistem, sunt și următoarele aspecte care merită amintite:

- Lipsa unei strategii multisectoriale în domeniu susținută de un cadrul legislativ și un buget aferent de finanțare;
- Necorelare indicatori și termeni utilizați în domeniul economiei sociale în documentele cadru de implementare, ghidurile de reglementare și definire a indicatorilor de program, ghidurile de finanțare, ordinul cheltuielilor eligibile și alte documente utilizate în procesul de finanțare, ceea ce a condus la probleme în implementare;
- Lipsa pregătirii ofițerilor de monitorizare în domeniul economiei sociale (fiind un domeniu nou era absolut necesar ca în asistența tehnică să fie prinsă și o astfel de componentă) care a dus la blocarea sau chiar tăierea nejustificată a costurilor în domeniu;
- Evaluarea și acordarea de finanțare în baza unei aplicații care nu conținea un anumit set de informații specifice unui plan de afaceri, absolut necesare în înființarea sau dezvoltarea de structuri de economie socială și în asigurarea sustenabilității după încetarea finanțării;
- Un procent prea mic alocat pentru cheltuielile de tip FEDR (maxim 15% din valoarea totală eligibilă a proiectului) în condițiile în care problema finanțării pentru investiții este una din marile provocări ale antreprenoriatului. Având în vedere că ne pregătim pentru o nouă perioadă de finanțare, pe lângă aspectele menționate mai sus, propunerile venite din partea practicienilor în domeniu vizează inclusiv includerea finanțării domeniului economiei sociale și pe alte programe operaționale sectoriale decât FSE, cum ar fi POR (care să stimuleze investițiile în domeniul economiei sociale), POSCEE (care să sprijine cercetarea și inovarea în domeniu) și inclusiv dezvoltarea de scheme de ajutor de stat și de minimis așa cum sunt disponibile în prezent pentru IMM-uri.

Pentru o absorbție eficientă, aceste propuneri, trebuie corelate cu crearea de șanse egale la creditare, pentru toate tipurile de instituții, prin includerea alături de IMM-uri și a ONG-urilor în fondul de garanțare al statului. ONG-urile sunt cele mai interesate de domeniul economiei sociale pentru că pot genera venituri cu care să-și continue demersul de atingere a misiunii pentru care s-au înființat și nu numai.

Fiind economia socială un domeniu la început de drum în România, trebuie să ne asigurăm de câteva lucruri foarte importante în ceea ce privește finanțarea europeană:

- că nu destabilizăm piața economică prin faptul că finanțarea poate fi asimilată unor subvenții pentru dezvoltarea de afaceri ceea ce poate crea dezechilibre între cerere și ofertă în raport cu alți agenți economici care nu accesează finanțare europeană;
- să nu păstrăm modelul birocratic de finanțare și întârzierile în rambursare, care pot falimenta structurile de economie socială care au avut un randament pozitiv înainte de accesare de fonduri structurale;
- să nu creăm modele negative prin faptul că oferim finanțare pentru afaceri nesustenabile sau cu risc major în implementare;
- să includem în cererea de finanțare anexarea unui plan de afaceri pentru întreprinderile sociale care vor fi dezvoltate sau înființate prin fonduri structurale;
- indicatorii de program să fie centrați pe numărul de locuri de muncă create și nu pe numărul întreprinderilor sociale nou înființate, așa cum a fost menționat în ghidul condiții specifice aflat în dezbatere;
- să introducem în cererea de finanțare, respectiv metodologia de monitorizare a proiectelor de economie sociale a criteriilor sociale și economice după care se ghidează economia socială în lume. Acest lucru va ajuta Autoritățile de Management să vadă dacă afacerea propusă spre finanțare se încadrează la economie socială sau economie clasică.

Din păcate, în contextul actual propus pentru reglementarea juridică a sectorului și inclusiv pentru finanțarea prin FSE a domeniului economiei sociale, nu există o diferențiere de susținere fiscală și financiară a actorilor care angajează anumite tipuri de persoane aparținând grupurilor vulnerabile. Astfel, fără o strategie națională în domeniul economiei sociale în ceea ce privește politica de ocupare pentru diferite grupuri vulnerabile și fără o diferențiere clară a avantajelor fiscale de a lucra cu anumite categorii de grup țintă, structurile de economie socială vor fi tentate să angajeze persoane care aparțin grupului cel mai puțin aflat în dificultate (ex. mame singure, șomeri ș.a.) și mai puțin cu persoane cu dizabilități, consumatori de droguri, deținuți ș.a. De asemenea, lipsa unei subvenționări a diferenței de capacitate de muncă pentru persoana cu dizabilitate proporțional cu gradul de handicap pe care îl

are și pentru toată perioada de angajare, va conduce la marginalizarea acestora și reducerea șanselor de ocupare. În acest context, nu este suficient doar să avem o legislație a economiei sociale, ci mai degrabă o strategie, un plan de acțiune și o corelare și îmbunătățire a legislației specifice care există în prezent. Toate aceste aspecte trebuie dezvoltate în paralel și preluate elemente în normele de aplicare a unei eventuale legi a economiei sociale.

2.2. Rolul sectorului bancar în dezvoltarea economiei sociale

Chiar dacă în România, nu există un cadrul legal de reglementare a economiei sociale, băncile pot utiliza instrumente de lucru și experiența acumulată de către acestea în alte țări, pentru că principiile creditării sunt aceleași. Marea provocare pentru sistemul bancar din România constă de fapt în crearea de pachete de creditare specifice domeniului economiei sociale pe care să le agreeze cu BNR-ul, respectiv să le lanseze pe piața. Acest lucru, ar presupune inclusiv adaptarea sistemului electronic bancar prin excluderea unor indicatori de evaluare care nu sunt aplicabili domeniului economiei sociale și includerea altora, spre exemplu care să urmărească dimensiunea socială a afacerii finanțate, redistribuirea profitului ș.a.. O altă provocare, ar fi legată de marja de profit a băncilor în creditarea afacerilor de economie socială, pentru că raportat la exemplele din alte țări, taxele de procesare a solicitărilor, comisioanele și dobânzile aferente ar trebui să fie mult mai mici față de finanțarea acordată pentru o afacere clasică sau chiar zero. Nici riscul bancar nu este de neglijat, atâta timp cât multe inițiative de economie socială nu pot fi garantate cu bunuri sau alte active, iar maximalizarea profitului nu este singurul obiectiv urmărit de către acestea. În aceste condiții, întrebarea firească ar fi dacă într-adevăr sistemul bancar ar fi interesat de sprijinirea domeniului de economie socială, în condițiile în care avantajele financiare ale acestora ar fi mult mai mici comparativ cu alte tipuri de pachete de creditare utilizate în mod curent.

Cu toate acestea, și în România, în 2011 a fost lansat un program pilot de către BCR prin care în baza unui plan de afaceri și a unui set de indicatori, au fost aprobate pachete de creditare pentru afaceri în domeniul economiei sociale. Printre beneficiari se numără și Fundația "Alături de Voi" România, care a primit o finanțare în valoare de

600.000 lei pentru extinderea serviciului de arhivare documente la arhivare electronică și depozitare. Bani au fost utilizați în special în construirea depozitului de arhivare la standarde internaționale în domeniu, fiind singurul centru acreditat la nivelul Regiunii Moldova. Finanțarea a fost acordată fără garanție ipotecară, cu o dobândă 0 și un grafic de rambursare de 10 ani agreat de ambele părți. Această afacere va permite crearea în primii de 3 ani de funcționare, a unui număr de 12 locuri de muncă, din care jumătate pentru persoane cu dizabilități. Detalii pe www.depozitarhivare.ro În funcție de succesul afacerilor finanțate, banca va decide trecerea de la componenta de pilotare a domeniului la un program de finanțare.

III. RECOMANDĂRI PRIVIND CADRUL FINANCIAR DE STIMULARE A DEZVOLTĂRII ECONOMIEI SOCIALE

Cadrul financiar pentru sectorul de economie socială ar putea fi constituit din cel puțin 4 surse:

1) Bugetul de stat prin: - dezvoltarea de scheme de ajutor de stat/minimis și start-up; înființarea unui fond de garantare care să fie accesibil pentru cei care au nevoie de cofinanțare sau cash-flow pentru proiecte europene sau doar pentru accesare de linii de credit pentru înființarea/dezvoltarea afacerii de economie socială;

2) Sistemul bancar prin: - dezvoltarea de pachete de creditare specifice domeniului economiei sociale cu dobânzi și comisioane mult mai mici decât cele practicate în mod curent; dezvoltarea unui serviciu de coaching pentru realizarea unui plan de afaceri și implementarea acestuia; dezvoltarea unui sistem de înființare și certificare de instituții bancare care să crediteze doar domeniul de economie socială și care la rândul lor să aibă anumite facilități financiar/fiscale de la stat;

3) Fondurile europene prin includerea domeniului de economie socială și în alte programe operaționale decât FSE, cum ar fi FEDR, FEADR ș.a.

4) Contribuția voluntară a membrilor asociați și a persoanelor din comunitate prin stimularea acestora din punct de vedere fiscal - de exemplu donația făcută de către persoana fizică să poată fi dedusă din impozitul pe venitul anual ș.a.

O altă sursă de finanțare, cel puțin pentru Întreprinderile Sociale de Inserție care angajează persoane cu dizabilități, reglementate în prezent prin Legea 448/2006 sub formă de unități protejate autorizate, ar putea fi **Fondul de Dizabilitate**. Acest fond, nu este o idee nouă, el funcționează foarte bine în alte țări, fiind alimentat din taxa pe care o plătesc angajatorii cu peste 50 de salariați care nu au în proporție de 4% angajate persoane cu dizabilități. În acest sens, ei plătesc lunar la stat, jumătatea contravalorii salariului minim brut pe economie pentru fiecare post neocupat. Fundația Alături de Voi Romania, a cerut timp de 3 ani de la ANAF, date oficiale privind sumele care se colectează anual din această taxă, iar conform răspunsurilor ANAF nr. 943.006/30.01.2012, nr. 943102/25.10.2012 și nr. 1090480/19.04.2013 au fost colectate la bugetul de stat următoarele sume:

ANUL	TOTAL BUGET DE STAT /RON
Sem. II - 2010	86.256.129
2011	186.342.727
2012	163.463.809

Astfel, putem vedea, că ar exista cel puțin o sursă de finanțare pentru întreprinderile sociale de inserție prin muncă a persoanelor cu dizabilități prin folosirea banilor colectați la stat, care în prezent se duc la bugetul comun, deturnându-se practic scopul pentru care s-au colectat.

Prin urmare, putem observa, că există mai multe posibilități de finanțare a sectorului, din păcate, ca și fonduri concrete alocate domeniului, funcționează doar finanțarea pe proiecte structurale. Pentru ca impactul să fie unul important pentru comunitate, cu premize reale de sustenabilitate, este extrem de vitală dezvoltarea unei strategii multisectoriale ale economiei sociale, cu planuri anuale de acțiune, cu un sistem periodic de monitorizare și evaluare, respectiv includerea economiei sociale pe agenda publică națională, regională și locală.

Bibliografie

1. European Research Network – EMES, Social Enterprise in Europe: Recent trends and developments, 2008;
2. Guidelines of specific conditions for the request for proposals for strategic projects, Priority Axis 6 „Promoting social inclusion”, Major intervention field 6.1. „Development of social economy”, August 2013;
3. Legea 448/2006 privind protecția persoanelor cu dizabilități.
4. MMFPSPV, 2013. *Proiect de lege privind Economia socială.*